

Neo-corporatisme

„Het debat over de gewenste economische orde komt steeds op gang wanneer de economische groei stopt; dat is de geschiedenis der laatste honderd jaar. Wanneer het proces resultaten oplevert doet de orde blijkbaar minder ter zake, dan wel men vindt minder aanknopingspunten om de zaak op te rakelen" 1). Blijkens dit citaat van prof. H. W. de Jong hoeft het weinig verbazing te wekken dat de discussie over de economische orde de laatste jaren opnieuw is opgelaaid. Daarbij is een nieuwe diagnose gesteld. De oorzaak van het gebrekkige functioneren van ons economische bestel is het neo-corporatisme. In tal van artikelen die de laatste twee, drie jaar in allerlei tijdschriften zijn verschenen, wordt vol bezorgdheid de opkomst van het neo-corporatisme gesignaleerd 2). De politieke besluitvorming zou in de greep zijn geraakt van de georganiseerde belangenbehartiging en de staat de speelbal geworden van met elkaar concurrerende belangengroepen.

Het is niet moeilijk voorbeelden te vinden van de grote invloed die belangengroepen uitoefenen op wat heet het „algemeen belang". Werkgevers- en werknemersorganisaties bepalen in hoge mate de inkomensontwikkeling in Nederland, niet alleen voor cao-werknemers, maar ook voor ambtenaren, trendvolgers en uitkeringstrekkers. Tevens leggen zij de financiële ruimte vast voor de collectieve sector en oefenen invloed uit op de hele nationale economische ontwikkeling. De wijze waarop de toekomstige energievoorziening zal worden geregeld, is inzet van een grootscheepse touwtrekkerij tussen allerlei groeperingen met tegengestelde belangen. Krakers bepalen mede het gemeentelijke woonruimtebeleid en boerenorganisaties en milieugroepen de landinrichting. Of het nu ruimtelijke ordening, gezondheidszorg, onderwijs of landbouwrijzen betreft, steeds meer lijken beslissingen te worden voorgekoekt in een drabbig proces vol druk en tegendruk, in plaats van openlijk tot stand te komen in de politieke arena.

Het neo-corporatisme is aldus de oorzaak van tal van maatschappelijke kwalen. Het is een politiek systeem dat het vinden van oplossingen voor sociaal-economische problemen in de weg staat. Couwenberg stelde het onlangs in *ESB* als volgt: „Het . . . neo-corporatisme . . . is m.i. de harde kern van de problematiek van de verzorgingsstaat. Bijna alle grote problemen van de verzorgingsstaat hebben hiermee te maken. Ik denk hierbij met name aan de overbelasting van het staatsapparaat, de snelle expansie van de collectieve sector, het vastlopen van de staatsfinanciën, de inflatie, de ondoorzichtigheid en de desintegratie van het staatsbestel, de uitholling van de parlementaire democratie, het verval van de fiscale moraal, de neiging wetgeving alleen nog legitiem te achten als zij door de belanghebbenden (het maatschappelijk draagvlak) wordt geaccepteerd, de verstarring die men allerwegen ziet ontstaan . . ." 3).

Ik vraag me af of de zorg omtrent de opmars van het neo-corporatisme niet enige relativering behoeft. Niet alleen is het twijfelachtig of het neologisme ons ook op het spoor zet van een geheel nieuwe maatschappelijke ontwikkeling, maar ook is het nuttig te overwegen wat het gevolg zou zijn, wanneer alle corporatistische trekken uit de economische orde zouden worden verwijderd.

Allereerst moet worden geconstateerd, dat het corporatisme in Nederland al minstens een halve eeuw oud is. Voor de oorlog ontstaan, bereikte het systeem van belangengroepenvertegenwoordiging in de jaren vijftig zijn hoogtepunt. De sociaal-economische politiek, het onderwijs, de gezondheidszorg, de arbeidsverhoudingen, bijna alles werd op corporatistische wijze geregeld en vrijwel niemand maakte zich zorgen om de uitholling van de parlementaire democratie. Weliswaar zijn er nu grote ver-

schillen met toen: de oude zuilenstructuur is ingezakt, nieuwe belangengroepen zijn ontstaan, de belangenbehartiging geschiedt veel openlijker — al levert dat nog geen doorzichtig proces op —, het strategische arsenaal is uitgebreid en de beschikbaarheid van informatie is sterk toegenomen, maar de vervlechting van private en publieke sector die nu als zo bedreigend wordt ervaren, is niet iets nieuws onder de zon. In dat opzicht is de economische orde niet wezenlijk veranderd, maar is zij alleen wat minder ordelijk geworden.

Daarnaast moet men zich realiseren dat corporatieve trekken in de economische orde ook hun goede kant hebben. Zij vervullen een belangrijke functie om de kloof tussen burger en staat te overbruggen. Hoe zouden de besluitvormers bij hun beslissingen tot een goede afweging kunnen komen als zij weigeren zich mede door informatie en argumenten van betrokkenen te laten leiden? En hoe zouden zij anders dan tegen zeer hoge sociale kosten hun beslissingen kunnen effectueren als de medewerking van belangengroepen niet kan worden verkregen? Het is te gemakkelijk allerlei vormen van belangenbehartiging als neo-corporatistisch te verwerpen zonder aan te geven welke nadelen aan alternatieve ordeningen zijn gebonden, die alternatieven zijn immers versterking van de macht van de staat — centrale planning waarbij doeleinden en middelen van boven af worden opgelegd — of herstel van een onbelemmerde werking van de markt, waarbij ongecoördineerde beslissingen de richting van het economisch proces bepalen. Dat ook aan deze alternatieven de nodige bezwaren zijn verbonden mag voldoende bekend worden geacht.

Neo-corporatisme is de neerslag van een poging om het niemandsland tussen micro en macro, tussen markt en plan, te vullen en het coördinatieprobleem tussen beslissingen op beide niveaus op te lossen. Dat dat soms op weinig fraaie wijze gebeurt is geen wonder, want de grenzen tussen micro, macro en meso zijn niet duidelijk getrokken en het evenwicht tussen efficiency en democratie is soms moeilijk te vinden. Met vallen en opstaan moet een werkwijze worden gevonden om het economisch proces op aanvaardbare wijze te laten verlopen.

Dat het daarbij niet altijd in de richting van neo-corporatisme hoeft te gaan, blijkt b.v. uit de voorstellen van de WRR en de commissie-Lamers. De WRR wil voor de uitvoering van het herstructureringsbeleid in de Nederlandse industrie een onafhankelijke regeringscommissie in het leven roepen waarin de betrokken partijen (werkgevers, werknemers) niet zijn vertegenwoordigd. De commissie-Lamers wil op het terrein van de sociale verzekeringen een beheersingsorgaan instellen dat de huidige, tripartite samengestelde, Sociale Verzekeringsraad vervangt.

Ongetwijfeld bergt het neo-corporatisme duidelijke gevaren in zich, maar met het aanwijzen van het stelsel van belangenrepresentatie als de oorzaak van alle economische kwalen is men er niet. Er zal moeten worden onderzocht waar het domein van de belangenbehartigers eindigt. Tot die grenzen zijn gevonden blijft het knoeien. Zoals De Jong al zei: „rommelige orde".

L. van der Geest

1) H. W. de Jong, De rommelige orde, *ESB*, 19 juli 1978, blz. 719.
2) Goede uiteenzettingen over dit onderwerp treft men in H. J. G. Verhallen, R. Fernhout, P. E. Visser (red.), *Corporatisme in Nederland*. Belangengroepen en democratie, Samsom, Alphen aan den Rijn/Brussel, 1980.

3) S. W. Couwenberg, Publiekrecht en economische orde, *ESB*, 6 augustus 1980, blz. 873.